

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (ТРФ)

*Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури*

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції
«ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР:
СКОВОРОДА, ГОГОЛЬ, ГЕТЕ»

6–7 грудня 2019 року

Харків
ХНПУ – 2020

Фінська програма здійснення інклюзивної освіти, на мою думку, найбільш відповідає сучасним освітнім вимогам. Показовим є той факт, що культура інклюзії у фінському суспільстві дуже сильно розвинута, усвідомлення і сприйняття людей з особливими потребами у суспільстві знаходиться на рівні підсвідомості.

Отже, ефективне впровадження інклюзивної освіти в нашій країні багато в чому залежить від рівня готовності суспільства прийняти інших, від бажання навчитися не акцентувати увагу на їх фізичних вадах та всяко сприяти їхньому комфортному включенню до загальної освітньої підготовки тощо.

Література

1. Постанова від 10 квітня 2019 р. № 530. Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти.

2. Постанова від 21 серпня 2019 р. № 779. Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп в закладах позашкільної освіти.

3. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки. Режим доступу: [https // mon.gov.ua tag. inklyuziv](https://mon.gov.ua/tag/inklyuziv)

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДРУЖБИ У ТВОРЧОСТІ Г.С. СКОВОРОДИ

А.А. Малишева, м. Харків

Без дружби ніяке спілкування не має цінності.

Сократ «Пір» (VIII, 13)

Швидкоплинні реалії глобалістичного сьогодення трансформують та окреслюють нові атрибутивні контури поняття дружби. Відмітимо, що часто дружба може слугувати рушійною силою для зростання особистості, доказом цієї тези може слугувати вивчення артефактів дружнього листування, яке було широко розповсюдженим до появи діджиталізації суспільства (наприклад

«Кав'ярня мертвих філософів» В. Гьосле та Нора К.). Ідея дружби цікаво проявляє себе у творчості Г.С. Сковороди, для нього це не просто теоретичне осмислення, а і практичне – на власному прикладі, який простежується через опубліковане листування та переклади, які виконував для друзів. Саме тому для нас є цікавою творчість Сковороди, яку можна використовувати для роботи зі здобувачами освіти різного віку і при цьому вирішувати певну низку задач, зокрема, виховний потенціал дружби, який цікавить нас у контексті даного дослідження.

Соціальні мережі змінюють розуміння феномену дружби, роблячи її з одного боку раціональною, прагматичною та мало вибірковою. Наразі в «Instagram» та «Facebook» можна мати тисячі або мільйони друзів, втім така дружба носить однобічний характер, коли один з так званих друзів знає про тебе все, а ти про нього нічого. У нашому розумінні дружба у соціальних мережах носить «монологічний» характер, де особа розкриває себе однобічно висвітлюючи лише те, що хоче показати, після редагування, чого точно не зможеш зробити під час реального спілкування.

У творчості Сковороди дружба виступає аспектом духовності, зокрема у своєму трактаті «Начальная дверь к христианскому добронравію» читаємо «божа премудрість ... напечатаясь на душе нашей делает нас із диких и безобразных монстров, или уродов, человеками, тоестъ звѣрьками, к содружеству и помянутым содружествам годными, незлобливими, воздержанными, великодушными и справедливыми». І далі «А если же она вселилась в сердечные человеческие склонности... и тогда то бывает в душе непорочность и чистосердечие, как бы райский нький дух и вкус пленяющий к дружелюбию. Она различает нас от зверей милосердием и справедливостью, а от скотов – воздержанием и разумом...» [1, с. 117–118].

Перелічені у цій довгій цитаті якості наразі є вкрай важливими для молоді, бо допомагають напрацьовувати особистісні якості для командної або групової роботи над певними проектами. Беручи до уваги, що сьогодні робота здебільшого носить проектний характер, через поступовий перехід на грантову

систему роботи та фінансування, то тут потрібно вміти налагоджувати стосунки з людьми з цільової групи і при тому вміти підтримувати дружні відносини і по завершенні проекту, бо існує можливість в майбутньому повторної колаборації.

Дружба трактується Сковородою у різних вимірах, вона з одного боку є духовною чеснотою, а з іншого включає у себе певні соціальні смисли, наприклад, у листі до Михайла Ковалевського (1767 р.) пише, що вона здатна допомогти людям співіснувати разом, допомагає бути «воздержаними, великодушними та справедливими» [2]. Для молодих людей з незрілою індивідуальністю та без сформованого світогляду тут може критися пастка і вони можуть почати плутати дружбу із любов'ю (хоча певний час ці поняття ототожнювалися у Стародавній Греції, пам'ятаємо відоме агапе, строге, людус, прагма, манія, ерос, філія), що у подальшому може привести до маніпуляцій. Філія найчастіше слугувала для опису дружніх відносин та приналежності (у значенні мій), зокрема давньогрецькі філософи яких полюбляв перекладати та цитувати у своїх листах Сковорода, а саме Платон, ставив дружбу над людськими прив'язаностями та акцентував увагу на емоційній та духовній природі цієї форми спілкування. За Платоном друзі «ближчі один до одного, ніж мати та батько, і дружба поміж ними сильніша, бо єднають їх прекрасне та безсмертне» [3, Пір, 209 с.]. У цій тезі Платон наголошує на тому факті, що людина завдячує дружбі здатністю виховати у собі духовні якості, і до того ж як влучно зауважував Сократ, дружба носить тотально-особистісне відношення й наповнюється усіма емоційними спектрами.

Дружба покликана виконувати соціально-інтегративні функції, адже «розумність», «розсудливість» або «дружба» – «не є різними точками зору, але все одна й та сама» [4, Закони, 693 с.] таким чином емоційно-експресивні цінності, які є важливим для дружби можуть включатись до системи суспільних відносин, котрі регулюють їх зовні (закони) та зсередини (ідеал добродетельності) і це допомагає зрощувати відповідальність молодій особистості. З усього вищесказаного видно, що в основі дружби є симпатія, а вона в свою чергу спонукає до виховання (пайдейя). За словами Ксенофонта «ніхто не може

нічому навчитися у людини, котра не подобається» [5, 39] схожа ж ідея, що стала крилатою є у Гете «вчаться, у тих кого люблять». Ця ідея проголошена у минулому, актуальна і дотепер в умовах технологічних змін, бо люди і сьогодні із задоволенням набагато швидше стараються наслідувати свого «улюбленця», часто блогера, якого вони «зафрендили» у соцмережі та з яким їм здається підтримується виключно глибоке особистісне спілкування.

У такому контексті практичні на наш погляд настанови Сковороди своєму другові Михайлу Ковалевському: «Похибки друзів ми повинні вміти виправляти або зносити, коли вони не серйозні» [2] та «маючи друзів, вважай, що володієш скарбом» [2], не втрачають своєї актуальності. Отож ідея дружби, яку кожен читач може віднайти у творчості Сковороди і на сьогодні має високий виховний потенціал у молоді, шляхом прищеплення та плекання духовних цінностей, вміння прощати друзів, виховання лояльності та великодушності, критичного мислення, розсудливості, відповідальності, а також допомагають особистості побудувати адекватну Я-концепцію та підтримувати національну автентичність у добу глобалізації.

Література

1. Сковорода Г.С. Вірші, пісні, байки, діалоги, трактати, притчі, прозові переклади, листи. Бібліотека української літератури. – К., 1983. – с. 117–118.

2. Григорій Сковорода. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К., 1973. – Т. 2. – С. 218–288. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://litopys.org.ua/skovoroda/skov211.htm>

3. Диалоги Платона. Пир. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://psylib.org.ua/books/plato01/20pir.htm>

4. Диалоги Платона. Законы. Книга III. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://psylib.org.ua/books/plato01/30zak03.htm>

5. Ксенофонт. Воспоминание о Сократе. Книга I. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1348105100>